

O pomenu pripovedovanja pravljic

✍ Špela Pahor

Pravljice so nastale v času, ko ljudje še niso poznali pisave. Prehajale so z očeta na sina, prenašale so se od ust do ust, iz roda v rod. Pri tem so se spreminjale in preoblikovale. V ustnih kulturah so se morali pripovedovalci prilagajati svojim poslušalcem, njihovem okusu, mišljenju, načinu življenja. Izročilo se je tako spreminjalo hkrati s spremenjenim načinom življenja. Toda tudi ustne kulture so znale ceniti osebno ustvarjalnost posameznih pripovedovalcev, če se v svojih izvirnih zamislih le niso preveč oddaljevali od tradicije.

Ustno pripovedovanje

Tudi naši predniki so gojili ustno pripovedovanje. Poznali so tako svetniške zgodbe kot pripovedi s posvetno vsebino. Ljudje so tistim posameznikom, ki so v umetnosti govorenega jezika dosegli najvišjo stopnjo, rekli pravljíčarji. Dr. Milko Matičetov ugotavlja, da so se ljudske pripovedi do današnjega časa ohranile prav po zaslugi teh nadarjenih posameznikov. Meni tudi, da je vsaka prava ljudska pripoved sad bolj ali manj zavestnega umetniškega prizadevanja. Vsak nadarjen pripovedovalec se namreč potruži, da zgodbam, ki mu jih posreduje izročilo, vdahne nekaj sebe. Pravljíčarji so bili cenjeni v domači vasi in celo v širši okolici. Ljudje so jih ob raznih skupnih delih radi poslušali. Pripoved so spremljali z vprašanji, vzkliki, vzdihni, s pripombami ali s smehom.

Kako pripovedujemo danes?

Danes je okolje pripovedovanja drugačno. Skupno mizo ali zbiranje ob topli peči doma so zamenjali odri, knjižnice, vrtci, šolski razredi, kavarne. Predstavljam si, da so pravljíčarji v preteklosti pripovedovali bolj ali manj poznanim ljudem, domačim in sovaščanom. Danes ima pripovedovalec na odru ali v kavarni pred seboj bolj ali manj neznano občinstvo. To še toliko bolj drži takrat, ko nam pripovedujejo po radiu ali na televiziji ali ko lahko kadar koli in kjer koli poslušamo njihove pripovedi, posnete na kaseto ali zgoščenko.

Ure pravljíc v knjižnicah so stalna oblika bibliopedagoškega dela z otroki, s katerimi se knjižničarka srečuje daljše obdobje, tudi več let. V Sloveniji so to obliko dela z otroki začeli najprej razvijati v *Pionirski knjižnici* v Ljubljani – že po 2. svetovni vojni. Kmalu so začeli z urami pravljíc tudi v drugih slovenskih knjižnicah. Tudi v *Mestni knjižnici Izola* od ustanovitve leta 1958 skrbimo za ohranjanje, posredovanje in promocijo različnih oblik kulturne dediščine.

“*Branje je pogoj za uspešno šolanje, je pot do leposlovja in spodbuja kognitivni razvoj.*”

K slovenski in svetovni kulturni dediščini spadajo tudi pravljíce in v naši knjižnici posebno skrb namenjamo ravno pripovedovanju pravljíc. V knjižnici deluje pravljíčni študijski krožek Jara kača, ki skrbi za promocijo slovenskih ljudskih pravljíc. Prirejamo tudi medkulturne pravljíčne urice, ko različni priseljenci predstavijo svoje ljudsko pripovedno izročilo. Smo tudi soorganizatorji Primorskega pravljíč-

nega festivala. Že več desetletij otrokom od četrtega leta dalje namenjamo ure pravljíc, ki jih izvajamo vsak torek ob 17. uri. Zadnjih 15 let pa so otroci naši obiskovalci tudi v dopoldanskem času. Takrat jih v knjižnico pripeljejo vzgojiteljice iz vrtcev. Prihajajo tako dveletniki kot tudi starejši otroci. Lepo sodelujemo tudi z izolskimi osnovnimi šolami. Učiteljice k nam večkrat pripeljejo učence iz prve triade devetletke, ki še vedno radi prisluhnejo pravljícam. Otroci so v zgodnjem otroštvu (od tretjega do devetega leta) v tako imenovanem pravljíčnem obdobju. Takrat je pravljíca zanje najpomembnejša literarna zvrst, saj ustreza njihovemu dožemanju sveta, v katerem se prepletata čudežno in realno. Seveda za otroke izbiramo take pravljíce, ki so primerne za njihovo starostno skupino. Sodelujemo pa tudi z zavodi, ki skrbijo za ljudi s posebnimi potrebami: Varstveno-delovnim centrom Izola in Društvom za cerebralno paralizo Sonček Koper. Tem osebam poslušanje pravljíc še posebno veliko pomeni, saj čutijo, da jim s pripovedovanjem darujemo del sebe, da jih imamo radi in jih sprejemamo. Ker odraslim s posebnimi potrebami pripovedujem že več let, opažam tudi, da so vedno bolj sposobni zbranega poslušanja in da lahko poslušajo vedno daljše pripovedi. Obenem ugotavljam, da so kljub prizadetosti ohranili smisel za humor in se velikokrat skupaj iz srca nasmejemo.

Pravljíce so potrebne

Mnogi strokovnjaki opozarjajo, da naše vzgojno-varstvene ustanove in šole posvečajo preveliko pozornosti intelektualnemu razvoju, premalo pa jih skrbita negovanje in razvoj otrokovih čustev ter domišljije. Zato je bibliotepe-

dagoško delo v knjižnicah še toliko bolj pomembno. Menim, da je pripovedovanje lahko pomemben pripomoček tudi pri različnih predmetih v osnovni šoli. Če želimo otrokom npr. približati temo o vremenskih pojavih, so lahko odlični uvod v učno uro *Vremenske pravljice* Tatjane Kokalj. Sko-raj na vsako življenjsko vprašanje lahko v pravljicah najdemo odgovore, pa naj so še tako neznanstveni. A raziskovalci možganov vedno bolj ugotavljajo, kako pomembno je združiti levo in desno možgansko polovico, razumsko in umetniško, intuitivno plat naše zavesti. In marsikdaj se prav uvidi, ki prihajajo iz tiste zanemarjene, desne polovice, izkažejo za bolj modre in človeške. Tako se mi zdi, da so pravljice lahko primeren uvod v neko temo, ki jo potem pri pouku še razčlenimo in bolj znanstveno razložimo.

Pa ne le otroci, tudi mladi in odrasli radi prisluhnejo pravljicam. Tako je dijakom pravljice brala profesorica angleščine v eni od ljubljanskih gimnazij, študentom pa jih bere predavateljica dr. Manca Košir. Obe sta ugotovili, da se dijaki in študentje po branju umirijo in lažje sledijo razlagi učne snovi. Tudi to je lahko eden od ciljev branja pravljic.

Priscila Gulič je v diplomski nalogi *Vloga knjižničarja – pravljničarja pri spodbujanju otrokove domišljije* poudarila, da so pravljice v današnjem hitrem času kot duhovna hrana potrebne bolj kot kdaj koli, poklic pravljničarja pa je označila za enega izmed najplemenitejših poklicev. Zakaj? V pravljicah namreč vedno zmaga dobrota, zlo pa je kaznovano. Otroci se poistovetijo z

junakom, z njim premagujejo težave in z njim zmagajo. Ob tem doživljajo različna čustva in jih razrešujejo. Vsak med njimi si zgodbo predstavlja po svoje, kar pri njih spodbuja razvoj domišljije – drugače kot pri risankah, ko dobijo že vnaprej narisane pod-

be. Z branjem in pripovedovanjem pravljic pri otrocih še spodbudimo to njihovo naravno sposobnost. To pozitivno vpliva na poznejše otrokove bralne sposobnosti. Branje je pogoj za uspešno šolanje, je pot do lep-slovja in spodbuja kognitivni razvoj. Z doživetim branjem pravljic otroke navdušimo za branje knjig, saj se v knjigah skrivajo njim tako ljubi pravljčni svetovi.

Izkušnje mi sporočajo, da ima pripovedovanje v primerjavi z branjem iz knjige veliko prednosti. Pri pripovedovanju lahko bolj neposredno

vzpostavim stik s poslušalci, tako z otroki kot odraslimi. Z njimi se lahko pogovarjam, igram ali kaj zapojemo. Razložim jim lahko tudi neznane besede in nove pojme. Ker naj bi avtorska dela brali (že zaradi zvestobe besedilu in spoštovanja avtorskih pravic), raje

posegam po ljudskih pravljicah, ki jim lahko vedno znova dodam kaj svojega, jih drugače povem ali prilagodim skupini.

Pripovedovanje pravljic ima več ciljev: zabavati, kratkočasiti, poučevati, vzgajati, vzbujati domišljijo, spodbujati k učenju, prebujati čustva, vero in upanje, tolažiti. V knjižnicah je cilj pripovedovanja pravljic vzbuditi tudi ljubezen do knjig, lepe besede in književnosti. Pripovedovanje marsikje dopolnjujejo tudi likovne, lutkovne ali gledališke dejavnosti.

Pravljice so nam v otroštvu pripovedovali starši, stari starši in druge odrasle osebe ali pa smo jih brali sami. Povezujemo jih s prijetnimi čustvi, varnostjo, ljubeznijo, toplino, domom. Iz njih se učimo vrednot. Prav je, da vse

to posredujemo tudi današnjim poslušalcem: otrokom in odraslim. ■

Literatura

Matičev, Milko (1957): Ljudska proza. V: *Zgodovina slovenskega slovstva*. Ljubljana: Slovenska matica.

Gulič, Priscila (2003): *Vloga knjižničarja – pravljničarja pri spodbujanju otrokove domišljije. Pomen pravljic v otroštvu*. Diplomsko delo. Nova Gorica: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.

Štefan, Anja (1999): *Folklorno pripovedovanje kot prepletanje izročila in osebne ustvarjalnosti*. Magistrska naloga. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovsanske jezike in književnosti.